

SZAKÍTÁS

Irta: Lovass Gyula

VASÁRNAP délelőtt már hiába várta Ritát a Városmajor parkjában. Az idő nem volt biztató, felhők jártak az égen, gyors böjti szelek hurcolta felhők, az eső már szétkergette egyszer a sétálókat. Vasárnap volt, nem is telefonálhatott a céghez, ahol Rita titkárnő volt. Várni kellett, vagy belenyugodni, hogy nem jön.

Később valaki hátbaverte.

— Mi az? Találkád van, Pistám?

Géza volt.

— Valahol az Olaszfasorban lakik — gondolta — s éppen most kell erre jönnie.

— Igen, találkám. De nem jön. Úrileány, gimnázista, szigorú szülei vannak. Nem tudott elszökni.

— Hát én nem is zavarlak . . .

— Ó, dehogy, maradj csak, ha akarsz. Úgysem jön.

Ezt igen szomorúan mondta, túlzott, megjátszott szomorúsággal, aztán felkapta a fejét, merően előre nézett, mintha várná mégis, hogy kibukkan az út végén.

— Tíz percet várok még — mondta később s kitette az óráját. — Jó volt a görögöknek — tette hozzá —, a világuk egy csöpp szárazföld s néhány sziget. A szerelem istennőjének kevés dolga volt, személyesen intézhetett el minden verses panaszt. A rómaiaknak is könnyű volt. Az ifjú augurt hívott s megtudhatta szereti-e a leány? Kedvem volna nekem is madárjóslatot kérni. Várj, van még nyolc perc, várj!

Botjával négyszöget rajzolt a rügyező fáktól szabadon hagyott égre.

— Procul este profani!

Nevetve váraoztak, de a madarak elkerülték a bűvös négyszöget. Végül, mégis, az utolsó percben bódult, kavargó lepkeraj táncolt bele a sétabot elkerítette égdarabba. Ha nem is madarak, szimbolumnak annál leverőbb.

— Pillangóhúség — mondta Géza s nevetett.

— Lepkék! — A latin nevüket is tudta véletlenül, de nem mondta meg, az megsúlyosította volna a hangulatot.

— Nem tudod megtartani a nőket! — mondta Géza daldalmasan. — Nem vagy elég szemtelen velük.

— Lehet — felhúzta a vállát, most haragudott magára, miért is kell apró hazugságokat mondania, miért is kell minduntalan regényesre színeznie a valóságot? Miért is enged a csábításnak? Miért is kell a dolgokat valami eltávolított, lebegő, képzeletbeli világba rakni át? Miért nem tud őszinte lenni, természetesen, igazán őszinte?

— Ritának hívják — mondta hirtelen. — És nem úri-leány, azt csak úgy mondtam. Vidéki postaaltiszt az apja, ahogy az artistanők apja házmester szokott lenni a Lipót-városban. De Rita nem ment volna görlnek soha, kicsit kimért, talán fukar is. Titkárnök egy nagyvállalatnál. Az elegáns és lassú táncokat szereti és úgy szép, ha cigarettázva és hűvösen ül egy széken s hosszú egymásratett lábai átetszenek színes, omló ruháján. Szeret rohanni, autóban, kicsit hátravetett fején a szél meghúzza a haját, mint a hajók tatján a lebegő zászlót.

— Milyen költői vagy! Talán szereted?

— Szeretem? Nem tudom. De Rita olyan kellemes.

— És szép?

— Nagyon szép! Alig használ festéket és pudert, igazi nyers és született szépség, mit tudnának csinálni belőle Amerikában!

De ez is csak félig igaz. Igen, néhány fényképen tényleg ilyen szép Rita, anakromatikus objektíven át fényképezve, festőien lány rajzban. És szép a valóságban is, kis, erősvonalú szája, amelyik olyan jól tudja, mit akar, vagy a haja, hátul. Furcsa ez az okoskodó, válogató látás, van benne valami felesleges mérséklet, hibás objektívitás. Miért kell most Rita szeplőire emlékeznie? Miért kell emlékezni arcán a rossz puder, az olcsó ruzs hibáira? És ha már ilyen vagyok, hogy meglátok rajta mindent, legalább ne mondanám meg neki! Egyszer ezért fog itthagyni! Nem bírhatja el sokáig a kicsinyességemet.

— Hogy szeretem-e? Van egy finn partitívuszos szerkezet. Minä rakastan sinua. Mintha azt mondanám: „Szeretek belőled”. Egy-egy testrészt, egy mozdulatot szeretek benne, belőle. Ezt neki is mondtam egyszer. Lepittyesztette a száját: „Csak?” — kérdezte. A szépség egyébként pénzkérdés. Erre is ő tanított. Egyszer, este, egy elegáns étteremben vacsoráztunk. Bejön egy feltűnően szép nő. „Valószínűtlenül szép” — mondtam. — „Valószínűtlenül?” — Rita ideges lett. — „Dehogy, inkább igen is valósan szép. Kikészített, elő-

állított szépség. Mert a szépség pénz és idő kérdése." — Tár-
gyilagosan és műértően mondta, de közben elfordította a
fejét, hogy a szájszögletében egy árulkodó vonal le ne lep-
lezze irigységét és tehetetlen dühét az egyszerűen gazdag és
egyszerűen ráérő nőkkal szemben. Vigasztalni próbáltam.
Mondtam, hogy egyszer neki is lesz pénze és ideje. „Quand
vous serez bien belle” — idéztem, kifordítva, Ronsardt. —
„Quand vous serez bien vielle” mondja az a szonett, „Majd,
ha már egyszer öreg leszel . . .” Így mondtam neki franciául:
„Majd ha már egyszer szép leszel”.

— Aligha értette meg.

— Nem, nem értette meg. A szójáték a levegőbe puf-
fant el, értelmetlenül. De Rita nem is kérdezte meg, hogy
mit akartam mondani vele . . .

Érezte, hogy Géza sem méltányolja igazán ötletét s
rosszkedvű lett. Minek is beszélek neki? Miért nem tudom
fékezni közlési hajlamomat? Miért ez az egész mesélgetés?
— Mindig, mindent kifecsegsz magadról! — szidta magát.
Már szégyelte és gyűlölte magában azt a mindig irodalmi
alakításra kész fürgeséget, amellyel körültáncolja magát,
emlékeit, a fantáziát, amely eltéríti a valóságtól, a mesélő-
készséget, mely kiélezi a jeleneteket s felcicomázza a mon-
datokat . . .

— Most már úgysem jön — mondta hirtelen. — Isten
veled.

* * *

Másnap délután levelet kapott Ritától.

„Nézd, jobb, ha vége lesz! Mindig kedves voltál, talán
kedvesebb is, mint anyagi körülményeid engedték. Neked
is jobb lesz, ha vége. Nekem karriert kell csinálom. Multkor
már beszéltem neked a báróról. Akkor még csak ugrattalak,
hogy lássam, mit szólsz hozzá. De azóta, váratlanul, ko-
molyra fordult a dolog. Feleségül akar venni. Nézd, nem
szalaszthatom el a nagy lehetőséget! És nincs értelme, hogy
találkozzunk. A báró szereti a nyugalmat. Szereti a zavar-
talan helyzeteket. Egyszerűbb, ha nem találkozzunk. Hálás
vagyok neked, sok mindent tanultam tőled, köszönöm, de
most jobb, ha vége lesz.”

— Milyen regényes helyzet — mondta halkan. — És a
szíved nem vérzik, hogy itt kell hagynod engem? — kér-
dezte. Aztán a tükörhöz ment s megnézte magát: „Fáj?” —
grimaszt vágott. — Vagy fölényesen fogod elviselni? Újra a

levelet nézte. És mosolyogva kimondta: „Életem legkedvesebb helyesírási hibái!” — Ez nem volt igaz, Rita tisztán, erélyesen írt, hiba nélkül, de a — Szeretöm elhagyott — helyzet valamilyen regényből a helyesírási hibákat idézte. La dame aux camélias. Kissé ijedten jutott eszébe, hogy nem is tudja, mi Rita kedvenc virágja. És a levél stílusa: őszinteség, hála és cinizmus! Erősebben írná meg, természetesen, jobban kidolgozva a főszólamokat . . . És Armandot úgy kéne megírni egyszer, hogy örül a szakításnak, mert csak lázadás volt benne az a szerelem, egy rendes, kispolgári ifjú túlméretezett lázadása, mely már kezdett elviselhetetlen lenni. Most Armand megszabadult s visszatérhet a polgári rendbe. A kaland lezárul, a tékozló fiú hazatér. Újkonstruktívizmus...

Még friss volt az esemény, még csak a mesterség rétegéig ért le István lelkébe.

* * *

A következő napok hajszásak voltak. Tűzhányók törtek ki a világban és vasutak ütköztek össze. Összetorlódott néhány színházi és filmpremier, politikusok beszámoló beszédek tartottak, angol lapok a háború közeledő rémét idézték, a meghülések elszaporodtak a szerkesztőségben, István tele volt dologgal. A napok ideges munkában teltek el, este fáradtan esett be szobájába. Ritára alig volt ideje gondolni. Ha mégis eszébe jutott, mártírcot csinált, vagy fölényes és szemtelen lett. Nem, még nem volt ideje elhatározni, hogy mint is fogadja az eseményt. Még nem találta meg a megfelelő formát. Péntek estére mégis elült a munkaláz s akkor István elment a kávéházba, ahova Vannai járt, a költő, mert valami elintézni valója akadt vele.

De Vannaihoz alig lehetett hozzáférni. Vezércikket írt egy ujságba, lángoló és szárnyaló vezércikket, melyből itt-ott erélyes szentek dörgő intése robbant ki. Vannai minden művét felolvasta barátainak, ezt is bő megjegyzésekkel kísérte.

István szétturkált a külföldi képesujságok között, itta a feketét s egyszerre tetszett neki, hogy nem kell sietni, nincsen semmi dolga, semmi elintézni valója, semmi gondja.

Vannai a szabadságról beszélt; régóta kisajátította magának a szabadságot; az emberi szabadságot csak neki szabad védenie. Később István, maga sem tudta miért, egyszerre figyelni kezdett rá.

— A kedvesem — a költő lehúnyta a szemét s tüzelő,

ideges szeme nélkül olyan lett az arca, mint egy sovány, öreg alkoholistáé —, a bőre is forradalmat lehel ki. Egyszer meglestem, feküdt a diványon, a felső karján táncolt egy ér, vert, ugrált, mint a dobverő, halk pára karikázott az orrán s ha lélekzett, úgy remegett a finom kis hasa, mintha robbanásig feszülne benne az izgalom. Csak nőktől tanuljatok forradalmat!

István Ritára gondolt. A báró illik Ritához. Rita válogatós és igényes, bizonyára jól meggondolta, minden szempontból. És mégis, egyszerre azt kívánja, hogy ne sikerüljön neki. Ne sikerüljön a karrier! Bosszúálló vagyok? Nem, nem azért. Csak azért, hogy Rita visszajöjjön. Nem jöhet vissza! Természetes, hogy ezekután nem jöhet vissza. Hogy egymást még egyszer nem találhatják meg, úgy, mint félévvel ezelőtt. Valami lenne közöttük. És mégis, azt kívánja most, hogy jöjjön vissza. Nem megalázni, nem elkergetni, nem, semmi ilyen regényes dologra nem gondol, csak jöjjön vissza. Rita most már autózhat. A szél lobogva viszi a haját, mint a zászlót. Győzelmes zászlót. Nyilván sikerülni fog neki. Hiszen okos, ügyes leány. És annyit költhet a szépségére, amennyit akar. Quand vous serez bien belle... De vajjon boldog lesz-e? Mit törődsz vele? Van-e boldogság egyáltalán?

A jazz tangóba kezdett.

— Nincs semmi értelme — mondta valamire a költő. Nevetséges volt, hogy éppen Vannai keressen értelmet valamiben, István elmosolyodott. De Rita is azt írta: „Nincs értelme, hogy találkozzunk. A báró szereti a komplikálatlan helyzeteket”. Micsoda giccs, hogy éppen báró! Rita nem volt nyugtalan, mint a költő szeretője. Volt, még pózaiban is valami komponáltság, személytelen, szoborszerű, klasszikus íz. Tán ezt szerettem benne — gondolta s észre sem vette, hogy kimondott egy veszélyes szót.

Az előtte fekvő kéziratpapírra felírta néhányszor Rita nevét. A költő valami politikai pletykát mesélt, mindenki odahajolt hozzá, István egyedül kezdte érezni magát. Aztán, kicsavarta a töltőtollát s írni kezdett: „*Mit érzek? Kis nyomást, félelmet, bizonytalanságot. Szerelem? Talán. Talán nem is Téged látlak, tán jobban vágyom magára az érzelemre*” — itt megállt. Nem jó, nem igaz! Így szebb lenne, irodalmibb, de nem igaz. Ritát akarom, Ritát. Behúnyta a szemét, látta fehérruhásan, valami álombeli tájon, látta,

mintha igen fiatal lett volna, fiatalabb, mint valóságban, mintha kisleány szerelme lenne, első, szűzies szerelme. Szűzies? Tudta, hogy Rita nem az, és mégis... Kihúzta a sort.

„A jelek kedvezőtlenek — kezdte újra — s az ég, szemed kék ege nem sok jót ígér. Azért csak magamnak teszek vallomást. De mi mást is kezdhetnék bánatommal?”

Minden értelemnek ellene volt szeretni Ritát, minden okosság ellene mondott, minden logika felfordult itt. Semmi okom rá, semmi sem tanácsolja, semmi sem biztat. És mégis. Örület! Azt mondaná akárki. És épp ezért jó. Ebben az okatlan, értelmetlen szerelemben elvesztem logikus, számító, gyűlölt, irodalmas magam, most felszabadulok, most élek igazán!

Osszegyűrte a kéziratpapírt. Ezt nem szabad betűvel bemocskolni! Ezt nem szabad irodalommal szétvacakolni! Úgy érezte, megszabadult.

Már nem hallotta a zenét, sem a beszédet. Nézett valahova és nem látott semmit.

Nagyon nyugodt volt, majdnem megelégedett.

— Boldog vagyok! — készült rá s mégsem mondta ki.

INICIALE

*Mint ráncos, görnyedő barát
a szépséges Szűz Máriát
piros betűkbe zárlak.*

*És állsz a fellegek felett,
alattad tintás tengerek
harcos hulláma zajlik.*

*Hogy élj és urald az időt
Te: csókos szívéből kinőtt
féhérmosolyú kedves.*

*Habok dühébe csöpp hajó
sikolt: «Pihenni volna jó
füves, csillámló parton».*

*Homlokod arany csillagot
emel és kék köntöst rakott
gyenge válladra tollam.*

*S Te állsz a tengerek felett,
virrasztasz életem felett
nyugalmas, szép mosollyal.*

*Lábad sikos kígyón tapos.
Nem félsz, kezvedben illatos
virágok kelyhe rezdül.*

*Virág vagy szépséges virág
s míg gyássszal hullnak az imák.
piros betűbe zárlak.*

Urbán Ernő